

Швець А.А.,
Державний університет «Житомирська політехніка»
Науковий керівник: Острогляд О.В.,
к.ю.н., доц., доцент кафедри
права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ПРЕЦЕДЕНТ ЯК ДЖЕРЕЛО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Існує думка, що повний перехід на прецедентне кримінальне право в Україні спростить судочинство. Дослідники шукають способи надати позитивному праву характеру «досконалого законодавства» – побудувати на основі кодексів систему законодавства, яка б могла охоплювати всі елементи та явища, передбачивши всі можливі випадки, проте всі спроби є хибними. Викладені норми в законі неминуче вбирають в себе абстрактність і всезагальність. На тлі цього прихильники позитивізму здійснюють зміну відношення до тлумачення терміну «закон», яке сформувалося ще в ХІХ столітті. Нині ці науковці готові визнати правотворчу роль, а відтак і юридичну чинність договорів, доктрин і рішень суддів. В сучасних умовах слід визнати, що абсолютний суверенітет закону в країнах романо-германської правової системи, до якої тяжіє і Україна, є фікцією, адже поряд із ним також існують і інші джерела права, як-то прецедент [1].

Запровадження широкого вжитку прецеденту в кримінальному праві на кшталт того, як це функціонує в англосаксонській правовій системі, спростить правову систему, осучаснить види злочинів, надасть швидкість всім учасникам процесів отримувати правові тлумачення подій та явищ.

Для сторін кримінально-правових конфліктів, в тому числі держави, питання судового прецеденту пов'язують з можливостями оперативного реагування на виклики сучасності, нівелювання нормативної нестійкості, підвищення рівня захисту прав і свобод та загалом реалізації принципу верховенства права, який є не абстрактним ідеальним конструктором, адже його наповняють реальним змістом саме правозастосовувачі – практики, а не законотворці – теоретики [2].

Проте аналіз застосування такого підходу не надає процедури застосування виключно прецеденту та переходу до такої практики. І хоча навчальна література тлумачить виключно Кримінальний Кодекс України [3] як джерело кримінального права, але на практиці джерелами кримінального права є вся сукупність законодавства; прецедент, визнаний судом вищої інстанції. Однак на правові дії впливають й інші події, в тому числі суспільні відносини, розвиток інститутів громадянського суспільства. Нашарування соціальних, ментальних та формальних шарів суттєво впливають на весь кримінальний процес.

Дана ситуація дозволяє нам говорити, що Кримінальний Кодекс не є джерелом, а є формою кримінального права, яке має дійсну багатоджерельність. Таке тлумачення говорить про те, що одномоментно

перебудувати правову систему виключно на прецедентну немає навіть теоретичних перспектив.

Можна стверджувати, що особливості кримінально-правового впливу на окремі групи суб'єктів (наприклад: неповнолітні, недієздатні, військові тощо) або специфіка реагування на певні види кримінальних правопорушень (кримінальні проступки) не потребують спеціальних законів, як в окремих країнах. Відповідні інститути мають бути частиною єдиного кодифікованого законодавчого акту. Однак Кримінальний Кодекс України не можна розглядати лише як закон, що встановлює злочинність, караність діяння та інші правові наслідки його вчинення. Зміст норм Кримінального Кодексу є значно ширшим, адже в ньому представлено не тільки норми-завдання, норми-принципи, норми-дефініції, але й регулятивні норми, які можуть визначати заборонні, зобов'язальні, заохочувальні та уповноважувальні дії і заходи [2]. Кримінальний Кодекс України також визначає процедуру визнання прецедентів, доступних для подальшого судочинства.

На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що немає теоретичних та практичних основ для повного переходу на прецедентне кримінальне право в Україні. Видимість спрощення створює ілюзію такої можливості, проте практика свідчить про глибокий зв'язок різних галузей права, регуляторну функцію кримінального права та створенні підходи. Але науковцям слід продовжувати теоретичні дослідження ідентифікації та аналізу прецедентів, вивчати можливості застосування елементів прецедентного права в діючому правову полі.

Список використаних джерел:

1. Дудченко В. В. Пліуралістична теорія джерел права: нові можливості в осягненні права. // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»: зб. наук. праць / за ред. С. В. Ківалова. – Одеса: Юридична література, 2018. – Т. 9. – С. 78-88.

2. Орловська Н. А. Судовий прецедент як джерело кримінального права України. // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»: зб. наук. праць / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред), Ю. П. Аленін [та ін]; відп. за вип. В. М. Дрьомін; МОН України, НУ «ОЮА». – Одеса: Юридична література, 2014. – Т. 14. – С. 254-262.

3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.